

A magyar jogi szaktájékoztató forrásai és eszközei

(1. rész)

A tételes jogszabályokra vonatkozó információszolgáltatás

VARGA Tímea

Bevezető

Jogi információ legáltalánosabb értelemben a jogalkotási, jogalkalmazási és jogkövetési tevékenységhez tartozó anyagokra, azaz (a) a jogszabályokra, (b) a jogszabályok megalkotására, (c) a társadalmi gyakorlatban való érvényre juttatására, azaz a joggyakorlatra, valamint (d) az elméleti, tudományos és gyakorlati célú jogirodalmi eredményekre, közleményekre vonatkozó adatot, tartalmi ismeretet értjük.¹ A jogi információszolgáltatásnak, illetve a jogi szaktájékoztatásnak ennek megfelelően három

nagyobb területét különböztetjük meg: (1) a tételes jogszabályanyagra, (2) jogalkalmazási gyakorlatra (bírói határozatok) és (3) az elméletre, a jogi szakirodalomra vonatkozó információszolgáltatást. A dolgozat célja a jogi szaktájékoztató hazai információs forrásainak és eszközeinek bemutatása a fenti három szakterület köré csoportosítva.* Az információs források ismertetését minden szakcsoport esetében kiegészítettem egy rövid bevezetővel, amely az adott kérdéskör elméleti, illetve jogszabályi hátterét vázolja segítséget nyújtva ezzel a források megértéséhez, illetve azok használatához. Min-

* A jogalkalmazási gyakorlatra és a jogi szakirodalomra vonatkozó forrásokat a tanulmány 2. részében, lapunk következő számában mutatjuk be. (A szerk.)

denekelőtt az elektronikus forrásokra helyezem a hangsúlyt, de természetesen a hagyományos, nyomtatott formák ismerete – elsősorban a történeti anyagok vonatkozásában – úgyszintén elengedhetetlen.

Azokat az információs forrásokat, adatbázisokat igyekszem sorra venni, amelyek a hazai tételes jogszabályanyagban, a magyar bírósági jogalkalmazási gyakorlatban, valamint a magyarországi jogi szakirodalomban történő eligazodást segítik. A jogi információs szolgáltatásnak természetesen nemcsak a magyar, hanem a külföldi joganyagra vonatkozóan is választ kell tudni adni. A jelen tanulmány csak a magyar információs forrásokat tárgyalja. Szintén nem tárgya a dolgozatnak az Európai Unió jogával kapcsolatos szaktájékoztatás, amely jelentőségénél és összetettségénél fogva is egy önálló tanulmány anyagát képezheti.

A hagyományos és az elektronikus forrásokat alapvetően az Országgyűlési Könyvtár mint országos jogi szakkönyvtár anyagára támaszkodva gyűjtöttem össze. A könyvtár beszerzési politikájában a jogtudomány már a kezdetektől prioritást élvezett. A Képviselőház Könyvtárának 1894-ben megjelent nyomtatott katalóguskötete már konkrét gyűjtési elveket fogalmazott meg a következőképpen: „*Főszakja a könyvtárnak a jog- és államtudományok tág birodalma. Ebben a szakban szakkönyvtárnak kell lennie. A mi nyomtatvány ezekbe a határtalan tág szavakba, jog és állam befér, az a parlamenti könyvtárnak mindennapi kenyere.*”² A könyvtárnak kötelezpéldányt juttató 1922. évi XX. törvény 1. paragrafusát az szabályozta, hogy a magyarországi nyomdák milyen dokumentumokat kötelesek megküldeni egy példányban a Ház könyvtárának. A felsorolás első pontjában a jog- és államtudományi művek szerepeltek, melyeket igen tágan értelmezett a jogszabály: beletartozott többek között a politika, a nemzetgazdaságtan, a pénzügytan és a statisztika is.³ A kötelezpéldányokról szóló jogszabály nagyban hozzájárult ahhoz, illetve segítette azt a folyamatot, hogy az Országgyűlési Könyvtár a jog és politika „*szakmai alapkönyvtára legyen.*” 1958-ban a művelődésügyi miniszter 164/1958.

MM. sz. utasítása az Országgyűlési Könyvtár országos jellegű tudományos szakkönyvtárnak minősítve kijelölte a ma is ismert hármast: jogtudomány, politikatudomány és modernkori egyetemes történelem.

1974-ben a Minisztertanács Tudománypolitikai bizottságának határozata értelmében az Országgyűlési Könyvtár országos politikai és jogi információs szakközponti szerepkört kapott. Az elkövetkezendő években kezdetét vette mind a külföldi, mind pedig a magyar jogi szakirodalom dokumentálása és információs szolgáltatása, majd utóbb a szakirodalom adatbázisba szervezése. A munka eredményeként létrejött szolgáltatások és adatbázisok bemutatására a tanulmány szakirodalmi tájékoztatással foglalkozó részében kerül sor. A jogi információs szolgáltatással kapcsolatos feladatokat alapvetően az 1975-ben jogi dokumentációs csoport néven létrejött, majd a későbbiekben önálló osztállyá alakult Jogi Szakirodalmi Osztály munkatársai látták el együttműködve a Tájékoztató Szolgálat munkatársaival. A 2013-ban történt szervezeti változások hatására a könyvtár osztálystruktúrája is átalakult, melynek következtében megszűnt az önálló jogi szakirodalmi osztály. A Nyilvános Szolgáltatások Osztályán belül újonnan létrejött szakreferensi szolgálat jogi végzettségű munkatársai látják el a jogi szaktájékoztatással kapcsolatos feladatokat, mind a nyilvános olvasói helyben használat és távhasználat útján, mind pedig a parlamenti felhasználóktól érkező megkeresések esetében.

A hazai jogi szakirodalomról történő tájékozódást segíti a könyvtári megújulás egyik fontos elemeként végbemenő adatbázisreform, melynek eredményeként 2014. július 1-jétől – a tanulmány 2. részében részletesen bemutatásra kerülő – Magyar Jogi Adatbázis teljes körűen és ingyenesen elérhetővé vált a könyvtár honlapjáról.

Az összeállítás során igyekeztem minden kérdéskörben az alapvető fontosságú információs eszközöket sorra venni, elsősorban azokat, amelyek szaktájékoztatói munkám során a látókörömbé kerültek és a mindennapi gyakorlatban a jogi tájékoztatói munka nélkülözhetetlen forrásait jelentik.

1. A tételes jog (jogsabályok) közzétételi forrásai

A jog azoknak a magatartási szabályoknak az összessége, amelyeknek a keletkezése az államhoz kötődik, a társadalomban általánosan kötelezőek, és érvényesülésüket az állami szervek végső soron kényszerrel biztosítják. Ebben a vonatkozásban jelenti a jog a jogsabályokat, azaz a tárgyi jogot. A tárgyi jog vagy más fogalommal élve tételes jog, azaz tételekbe, jogtételekbe lefektetett jog, ebben az értelemben egy adott állam éppen hatályos jogi rendelkezéseinek összessége.⁴ A jogsabályok és egyéb jogforrások megismerhetősége és hozzáférhetősége alapvető fontosságú, mindez a jogbiztonság és a jogállamiság mellőzhetetlen feltétele. A jogforrások megismerhetőségét különféle közzétételi források teszik lehetővé, amelyek körében a legfontosabbak a hivatalos lapok, azok nyomtatott és elektronikus formái. A jogsabályok könnyebb és gyorsabb visszakereshetőségét az elektronikus jogsabálygyűjtemények, jogtárak biztosítják. Természetesen nem csak a hatályos jogi rendelkezések ismerete elengedhetetlen, de a hatályon kívüli, adott esetben a már történetinek számító (a tanulmányban ez alatt az 1945 előtti jogsabályokat értem) joganyaghoz való hozzáférés is szükséges lehet például konkrét bírósági ügyek kapcsán, de a jogalkotásban, egy-egy jogintézmény újraszabályozásában is mintául szolgálhatnak a „jogtörténeti megoldások.” A jogsabályok közzétételi forrásainak áttekintése előtt elengedhetetlen a hatályos magyar jogforrási rendszerrel és a jogalkotással kapcsolatos néhány alapvető fogalom tisztázása, valamint annak meghatározása, hogy a hatályos rendelkezések szerint mi minősül jogsabálynak és milyen egyéb jogforrások vannak.

1.1. A magyar jogforrási rendszer. Jogalkotói hatáskörrel felruházott szervek

A jogforrás (a jog forrása, a klasszikus közjog fogalomrendszerében a jog kútforrása, azaz *fons iuris*) egyrészt jelenti a tárgyi jog számára kere-

ket adó jogsabályt, illetve a jogsabálynak nem minősülő, de bizonyos körben kötelező erejű rendelkezéseket, tehát azt a megnyilvánulási formát, amelyben a jog megjelenik, és amelyből a jog megismerhető (külső jogforrás), másrészt jelenti a jogsabály létrehozóját, megalkotóját, azokat a jogalkotó szerveket, amelyekről a jog származik, és amelyek jogsabály kibocsátására jogosultak (belső jogforrás). A jogforrások különböző elvek és szempontok szerint csoportosíthatók, a magyar alkotmányjogban általánosan elfogadott csoportosítás az előzőekben ismertetett külső és belső jogforrás megkülönböztetésén alapul.⁵ A jogforrási rendszer alapvető szabályait (mi minősül jogsabálynak, illetve mely állami szervek milyen terjedelemben rendelkeznek jogalkotó hatáskörrel) a 2011. április 25-én kihirdetett Magyarország Alaptörvénye tartalmazza. [R) S)T) cikkek] Az Alaptörvény T) cikkében foglaltak végrehajtásáról, a jogalkotás részletes szabályairól, az egyes jogsabályok kihirdetésének szabályairól, valamint a közzétételi forrásokról a jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény (Jat.) rendelkezik. A jogalkotási törvény a jogforrások két nagy csoportját különbözteti meg: (1) jogsabályok, (2) közjogi szervezetszabályozó eszközök. Általánosan kötelező magatartási szabályt az Alaptörvényben megjelölt, jogalkotó hatáskörrel rendelkező szerv által megalkotott, a hivatalos lapban kihirdetett jogsabály állapíthat meg (Alaptörvény, T cikk 1. bekezdés). A jogalkotási törvény értelmében a jogalkotó szervek és az általuk kibocsátott jogsabályok a következők: (a) az Országgyűlés Alaptörvényt, törvényt, (b) a Kormány rendeletet, (c) a miniszterelnök és a miniszterek rendeletet, (d) a Magyar Nemzeti Bank elnöke rendeletet, (e) az önálló szabályozó szerv⁶ vezetője rendeletet és (f) az önkormányzatok rendeletet bocsáthatnak ki. A fenti felsorolás egyúttal a jogforrások hierarchiáját is jelenti, azaz azt, hogy a jogforrások alá- és fölérendeltségi viszonyban állnak egymással. Ennek értelmében az alsóbb rangú jogforrások rendelkezései a magasabb rendű jogforrásokban foglalt rendelkezésekkel nem lehetnek ellentétesek. A jogforrási rendszer csúcsán az Alaptörvény áll, mellyel jogsabály nem lehet ellentétes.

A jogforrási hierarchia szempontjából törvénynek kell tekinteni a törvényerejű rendeletet is (röviden: tvr.), amely a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa által alkotott jogszabály (volt). Törvényerejű rendeletet 1949. augusztus 20. és 1989. október 22. között lehetett alkotni, azaz ma már nem alkotható. A hatályon kívül nem helyezett törvényerejű rendeletek azonban ma is hatályosak és alkalmazandók. Ezeket módosítani vagy hatályon kívül helyezni is legalább törvényi szinten kell.

A jogforrások között vannak olyanok, amelyek nem mindenkire kötelezőek, hanem csupán a kibocsátóval valamilyen jogi kapcsolatban lévő személyekre, szervezetekre. Ezek a közjogi szervezetszabályozó eszközök (korábban: az állami irányítás egyéb jogi eszközei), melyek lehetnek a) normatív határozatok és b) normatív utasítások. Normatív határozatban szabályozhatja többek között az Országgyűlés vagy az Alkotmánybíróság saját szervezetét és működését. Ilyen normatív határozatban rögzíti például az Országgyűlés a saját működési rendjét. [Lásd az egyes házsabályi rendelkezésekről szóló 10/2014 (II. 24.) OGY határozatot] Normatív utasításban szabályozhatja többek között a köztársasági elnök vagy a miniszterelnök a vezetése, irányítása alá tartozó szervek szervezetét, működését. A normatív határozatok és a normatív utasítások részletes szabályait a jogalkotási törvény 23–24. §§ tartalmazza.

A jogforrások körébe tartoznak az Európai Unió jogforrásai. Az Alaptörvény szerint az Európai Unió – bizonyos keretek között – megállapíthat általánosan kötelező magatartási szabályt, vagyis egyértelműen jogforrásnak minősül. E mellett jogforrási jellege van a nemzetközi jognak, valamint az alkotmánybírósági határozatoknak. A magyar alkotmányos rendszerben a bíró – az ítélkező tevékenységének gyakorlásakor – nem alkothat jogot, a bíróságok igazságszolgáltatási tevékenységet látnak el, jogalkalmazást végeznek és ennek során feltétlenül alá vannak rendelve a törvényeknek.⁷ Bírói jog (esetjog, a bíróságok gyakorlata során létrejövő jog) mint jogforrás tehát nem létezik a magyar rendszerben, kivételt jelent – a későbbiekben részletesen

tárgyalandó – a Kúria által alkotott jogegységi határozat, amely normatív erővel rendelkezik, és jogforrásnak tekintendő.

1.2. A jogszabályok közzétételi forrásai

A jogszabályok érvényességének egyik feltétele, hogy azok hozzáférhetővé, megismerhetővé váljanak, azaz a jogszabályt az előírt módon ki kell hirdetni. Kihirdetés nélkül nincs érvényes jog, a jogszabályok megismerhetősége nélkül nincs jogállam. A jogszabályok megismerhetősége a hivatalos lapban történő publikálással, illetve kihirdetéssel valósul meg. A jogszabályok hozzáférhetőségét nemcsak a folyamatosan megjelenő hivatalos lapok és egyéb hivatalos források biztosítják, hanem a különböző, már utólag – egy adott időszakra vagy tematikára vonatkoztatva – egybeszerkesztett jogszabálygyűjtemények is. A jogszabályok elektronikus közzétételéről rendelkezett – a már nem hatályos – az elektronikus információszabadságról szóló 2005. évi XC. törvény, jelenleg pedig a jogalkotási törvény tartalmaz – a későbbiekben részletesen ismertetendő – a Magyar Közlönyt és a Nemzeti Jogszabálytárat illető ilyen szabályokat.

A jogszabályok közzétételi forrásai között megkülönböztethetjük az ún. folyamatos és az ún. visszatekintő közzétételi forrásokat. A folyamatos közzétételi források körébe alapvetően a hivatalos lapok tartoznak, amelyek központi és helyi hatóságok, valamint más szervek hivatalos közleményeit (törvényeket, rendeleteket, határozatokat, hivatalos számadatokat, hirdetményeket) közzétevő időszaki lapok. A hivatalos lapok lehetnek (a) országos hivatalos lapok, (b) szakhatóságok, minisztériumok által közre bocsátott tárcalapok, periodikák, valamint hivatalos lapokat adnak ki (c) az önkormányzatok is.⁸

A visszatekintő közzétételi források nem folyamatos megjelenésűek, hanem egy rövidebb (például egy adott év) vagy egy hosszabb időintervallumra vonatkozóan utólag kerülnek összeállításra. Ezek a gyűjtemények jellemzően a jogszabályok és azok hatályos szövegének rendszeres közzétételét szolgálják. A visszatekintő

közzétételi források összeállítását esetenként jogszabály is elrendelheti.

A tételes jogszabályanyag közzétételi forrásait két nagy egységben tárgyalom: (1) az 1945-től napjainkig terjedő időszak és (2) a történeti (1945 előtti) joganyag tekintetében. A folyamatos és visszatekintő források megkülönböztetése mindkét esetben indokolt.

2. A jogszabályok közzétételi forrásai 1945-től napjainkig

2.1. Folyamatos közzétételi források

2.1.1. Országos hivatalos lapok

Magyar Közlöny

A jogalkotási törvény értelmében Magyarország hivatalos lapja a *Magyar Közlöny*. A jogszabályokat az önkormányzati rendelet kivételével a Magyar Közlönyben kell kihirdetni. A hivatalos lap funkciója az érvényes jogszabályok mindenki számára történő hozzáférhetővé tétele, és a jogszabályok hiteles szövegének közlése. A Magyar Közlöny első száma 1945. január 4-én Debrecenben jelent meg; a jogszabályok mellett tartalmazza többek között az Alkotmánybíróság egyes határozatait, a Kúria egyes határozatait és a jogegységi határozatokat. A közlöny tartalmára vonatkozó részletes szabályokat a jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény 25-28. §§ tartalmazza. A törvény értelmében a Magyar Közlönyt a kormányzati portálon elektronikus dokumentumként kell kiadni, melynek szövegét hitelesnek kell tekinteni. A hivatalos lapnak eleget kell tennie a hitelesség, a megismerhetőség, a gyorsaság és az ingyenesség követelményének.⁹ A Magyar Közlöny hiteles elektronikus tartalma 1998-tól érhető el a <http://kozlony.magyarorszag.hu/> honlapon, valamint a <http://www.magyarkozlony.hu/> címen. A közlöny nyomtatott változatához félévente, illetve negyedévente szám- és tárgymutató is kapcsolódik. A Magyar Közlöny mellékletét képezi, annak külön sorozataként jelenik meg 1998-tól a *Hiva-*

talos Értesítő. Az Értesítő normatív utasításokat, személyügyi híreket, állaspályázatok, hivatalos közleményeket, hivatalos hirdetményeket, alapító okiratokat tartalmaz. A Hivatalos Értesítő elektronikus változata a <http://www.kozlonyok.hu/> oldalon érhető el.

Határozatok Tára

A kiadvány 1952. január 22-től jelenik meg: 2008-ig önállóan, majd 2009-től a Magyar Közlönybe szerkesztve. A hivatalos lap előzményeként kell megemlíteni az 1947. november 19-től 1949. június 9-ig megjelenő *Gazdasági Főtanács Határozatok Tárát*, valamint ennek folytatásaként az 1949. július 14-től 1951 decemberéig megjelenő Nép gazdasági Tanács Határozatainak Tárát. A *Határozatok Tára* a kormány (Minisztertanács) hivatalos lapja. A kormány (Minisztertanácsnak) azokat a határozatait tartalmazza, amelyeknek a Határozatok Tárában való közzétételét a kormány elrendelte. Ezek az ún. 2000-res sorszámú határozatok. A kormányhatározatok számozása egyben utal a határozat közzétételi forrására is. Az ún. 1000-res sorszámú határozatok a Magyar Közlönyben jelennek meg, a 3000-res sorszámú határozatok pedig titkosak, nem kerülnek közzétételre. A Kormány 1081/1994. (IX. 2.) Korm. Határozata alapján a MEH közzétette az 1990. május 23-a és 1994. július 12-e közötti időszakban kiadott, 3000-es jelzésű belső határozatok közül az anyagi kötelezettségvállalást tartalmazó határozatokat. A gyűjtemény a Határozatok Tára különszámaként jelent meg 1994-ben.*

Tanácsok Közlönye

A közlönyt a tanácsrendszer felállítását követően 1953-ban indították. Az utolsó szám 1989. december 31-én jelent meg. Feladata a tanácsok munkájának segítése, támogatása volt azaz, hogy közölte mindazokat a jogszabályokat, közleményeket, utasításokat és határozatokat, amelyeket a szerkesztőség szükségesnek ítélt, tehát ebben az értelemben másodlagos közzétételi forrás volt. Elsődleges közlésként, tehát

* A kormány belső határozatai : 1990. május 23. – 1994. július 12. – Budapest : Közlöny- és Lapkiadó, 1994. – 432 p.

kihirdetesként közölte a Minisztertanács elnöke és elnökhelyettese által kiadott utasításokat is. A *Tanácsok Közlönyéről* szóló ismertető és az egyes számok digitalizált változata elérhető a Digitalizált Törvényhozási Tudástár (DTT) portálon: <http://dt.ogyk.hu/hu/gyujtemenyismertetok/jogforrasok/hivatalos-kozlonyok/item/282-tanacsok-kozlonyok>.

2.1.2. Minisztériumok hivatalos lapjai (ágazati közlönyök, tárcalapok)

Az országos hivatalos lapok mellett a 19. század utolsó harmadától a kiegyezés következtében lehetővé és szükségessé vált, hogy a különböző minisztériumok, országos hatáskörű és igazságszolgáltatási szervek a saját illetékességi területükre vonatkozó jogszabályokat és egyéb jogi normákat a tárca hivatalos közlönyében, értesítőjében megjelentessenek. Ágazati vagy tárcaközlönyöknek nevezzük tehát a minisztériumok által kiadott, szerkesztett hivatalos lapokat, amelyek tartalmazták a szakterületre jellemző legfontosabb magas szintű jogszabályokat (törvényeket és rendeleteket), valamint a minisztérium irányítása alatt álló országos hatáskörű szervek számára kiadott normákat (utasításokat, irányelveket, határozatokat, közleményeket, személyi híreket stb.). Elsőként a közlekedési tárca adott ki hivatalos lapot (*Vasúti és Közlekedési Közlöny*, 1870–1944). Budapest első hivatalos lapja 1890 januárjában jelent meg *Fővárosi Közlöny* címmel. A hivatalos lap megjelentetésében a közlekedési tárcát követte a honvédelmi (*Honvédségi Közlöny*, 1874–1944, 1945–1990), a pénzügyi (*Pénzügyi Közlöny*, 1874–2010), majd később az igazságügyi tárca (*Igazságügyi Közlöny*, 1892–2009).

A DTT portálon megtalálhatók a belügyi, földművelésügyi, honvédelmi, igazságügyi, kereskedelmi, külügyi, vallás- és közoktatásügyi tárca lapjai. Nemcsak az egyes számok digitalizált változata érhető el, hanem a közlönyök történetéről is olvashatunk: <http://dt.ogyk.hu/hu/gyujtemenyismertetok/jogforrasok/agazati-kozlonyok>.

Az ágazati közlönyök száma, elnevezése termé-

szetesen követte a minisztériumok számában és elnevezésében bekövetkező változásokat. A 2014. évi ágazati közlönyök a következők: (1) *Egészségügyi Közlöny*. A Nemzeti Erőforrás Minisztérium hivatalos lapja (1990-től), (2) *Honvédelmi Közlöny*. A Honvédelmi Minisztérium hivatalos lapja (1994-től, előtte: Honvédségi Közlöny), (3) *Nemzetgazdasági Közlöny*. A Nemzetgazdasági Minisztérium hivatalos lapja (2011-től), (4) *Oktatási és Kulturális Közlöny*. A Nemzeti Erőforrás Minisztérium hivatalos lapja (2009-től), (5) *Szociális Közlöny*. A Nemzeti Erőforrás Minisztérium hivatalos lapja (2011-től), valamint (6) *Ügyészségi Közlöny*. A Legfőbb Ügyészség hivatalos lapja (1953-tól). Jelenleg nem jelenik meg önállóan több, nagy múltú közlöny. Így 2009-ben lezárásra került az *Igazságügyi Közlöny*, 2010-ben pedig a *Belügyi Közlöny* és a *Pénzügyi Közlöny* szűnt meg önállóan létezni. Az adott területen kiadott joganyagok a fent említett közlönyök valamelyikében kerülnek kihirdetésre, illetve közzétételre.

A Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó honlapján elérhetők az egyes ágazati közlönyök kurrens, aktuális, valamint azok korábbi számai is. (Különböző időre visszamenően, jellemzően a 2000-es évek közepétől):

<http://www.kozlonyok.hu/kozlonyok/valaszt.htm>,

<http://www.kozlonykiado.hu/mhknew/index3.htm>.

2.1.3. Szakhatóságok, országos hatáskörű szervek hivatalos lapjai

A hivatalos lapok ezen csoportjára jó példa lehet a Gazdasági Versenyhivatal hivatalos lapja, a *Versenyfelügyeleti Értesítő*, amely 1991 és 2002 között jelent meg, valamint az *Egészségbiztosítási Közlöny*, az Országos Egészségbiztosítási Pénztár hivatalos lapja, amely 2002 és 2011 között került kiadásra.

2.1.4. Egyéb hivatalos közlönyök

Az országos hivatalos lapok, az ágazati közlönyök, az önkormányzatok és a szakhatóságok hivatalos lapjai mellett léteznek még olyan közlönyök, amelyek nem sorolhatók az előző kategóriák egyikébe sem. Ide tartozik például a ma-

gyar cégbíróóságok hivatalos lapja, a *Cégek Közlöny*, amely nyomtatásban 1989 és 2003 között jelent meg. 2004-től már csak elektronikusan érhető el az *Elektronikus Cégek Közlöny* CD-n, amely a Magyar Hivatalos Közlönykiadó gondozásában készül. További példa a *Közbeszerzési Értesítő*, a Közbeszerzések Tanácsának hivatalos lapja, amely nyomtatásban 1995 és 2009 között jelent meg. 2005 és 2008 között a Magyar Hivatalos Közlönykiadó kiadásában CD-n is napvilágot látott, majd 2008. július 1-től kezdve a Közbeszerzési Hatóság honlapján elérhető pdf formátumú dokumentum minősül hivatalos kiadványnak. A dokumentum a <http://www.kozbeszerzes.hu/> címen érhető el.

2.2. Visszatekintő közzétételi források

2.2.1. Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye

A *Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye (TRHGY)* 1949-től évente jelenik meg. A joganyag nagyságától függően egy vagy több kötetbe rendezi a joganyagot. A jogalkotási folyamat felgyorsulásának köszönhetően 1990 után már sok esetben 5–6 kötetnyire duzzadt az anyag, feltehetően részben emiatt 2003-ban jelent meg az utolsó nyomtatott kötet. A közreadó többször változott: 1949-től a Minisztertanács Hivatala adta ki, majd később többek között az Igazságügyi Minisztérium, utóbb pedig a Magyar Hivatalos Közlönykiadó gondozásában jelenik meg. A kiadvány tartalmazza az adott évben született törvényeket, törvényerejű rendeleteket, kormány (minisztertanácsi) rendeleteket, miniszteri rendeleteket és egyéb jogforrásokat (például az Országgyűlés határozatait, a Kormány határozatait). Az egyes kötetekben tárgymutató és számmutató található. A kötetek végén került közlésre az ún. *Változások Mutatója*, amely az adott évben bekövetkezett jogszabályi változásokat (hatályon kívül helyezés, módosítás) veszi számba. Ez a mutató nagy segítséget jelent olyan időszakok jogszabályváltozásainak a nyomon követésében, amely időszakokra nem állnak rendelkezésre elektronikus források. (Pél-

dául a „*Mikor és milyen jogszabályt helyeztek hatályon kívül?*” típusú kérdések esetében nélkülözhetetlen forrás lehet a kiadvány fent említett mutatója.)

2.2.2. Hatályos jogszabályok gyűjteménye

A tételes jogszabályanyag folyamatos változása, azaz a jogszabályok hatályon kívül helyezése, módosítása, új jogszabályok megalkotása szükségessé tette az adott időpontban hatályos jogszabályok összegyűjtését és közzétételét. A napjainkban a már elsődleges elektronikus források mellett az ilyen típusú gyűjtemények még mindig fontosak mind a jogalkotási, mind a jogalkalmazási gyakorlat szempontjából, mert a szerkesztés biztosítja a különböző időközökben közzétett, és adott tárgyra vonatkozó jogszabályok áttekinthetőségét.

A gyűjtemény első ízben a Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó gondozásában, 1960-ban jelent meg és az 1945 és 1958 között kihirdetett jogszabályokat tartalmazta. A kiadványban azok a joganyagok kaptak helyet, melyek a kötetek lezárásának évében még hatályosak voltak. A kötetek a jogszabályokat az akkori hatályosságuknak megfelelő átdolgozott szövegezésben tartalmazzák. A gyűjteményt a következő időszakokra vonatkozóan jelentették meg: 1945–1958, 1945–1968, 1945–1972, 1945–1977, 1945–1987. Egy-egy időszakra vonatkozóan összesített szám- és tárgymutató is segíti a keresést.

3. Elektronikus jogforrások, jogszabálygyűjtemények

Az elektronikus jogforrásoknak alapvetően két nagy csoportját különböztethetjük meg aszerint, hogy az adott jogszabálytár, illetve az adott jogforrás minden állampolgár számára szabadon és ingyenesen elérhető-e vagy pedig kereskedelmi alapon működő cég által forgalmazott, kizárólag előfizetés vagy vásárlás útján elérhető információs forrásról van-e szó. Az első csoport esetében jellemzően jogszabályi előírások teszik kötelezővé a szabad elérhetőség biztosítását. A jogszabályok kötelező elektronikus közzétételére vonatkozóan tartalmazott rendelkezéseket

az elektronikus információs szabadságról szóló 2005. évi XC. törvény (hatályon kívül helyezte a 2011. évi CCI. tv. 275. §.), amely – többek között – a Magyar Közlöny nyomtatott változata oldalhű digitális másolatának, valamint a jogszabályoknak, illetve a *Hatályos Jogszabályok Elektronikus Gyűjteményének* a közzétételéről rendelkezett. A törvény indokolása szerint „*elvárható az államtól, hogy a jogszabályok megismerhetőségét mindig a legmagasabb technikai színvonalon a lehető legtöbb ember számára a lehető legalacsonyabb költséggel biztosítsa*”. A törvényhez kapcsolódik az adatvédelmi biztos 2006-ban született ajánlása a jogszabályok közzétételéről¹⁰ amely – többek között – az Interneten keresztül, ingyenesen hozzáférhető jogszabályok körének bővítésére fogalmaz meg ajánlást. A jogszabályok elektronikus közzétételére ír elő szabályokat a jelenleg hatályos jogalkotási törvény is. Mivel a jogszabályoknak a módosított, illetve a hatályukat vesztett rendelkezéseivel egységes szerkezetbe foglalt szövege a Magyar Közlönyben nem tehető közzé, valamint annak érdekében, hogy a jogszabályokhoz való hozzáférés megfelelően biztosított legyen, a törvény rendelkezett a *Nemzeti Jogszabálytár* 2012. január 1-jei hatállyal történő közzétételéről. A Nemzeti Jogszabálytár „*a Kormány rendeletében meghatározott tartalommal és honlapon, elektronikus közszolgáltatásként működő, bárki számára térítésmentesen hozzáférhető, egységes szerkezetű szövegeket tartalmazó elektronikus jogszabálygyűjtemény.*” (Jat. 29. §) Az itt elérhető jogszabályszovegek – ellentétben a Magyar Közlöny elektronikus kiadásával – nem tekinthetők hitelesnek, csak utánközlésnek minősülnek. A Jogszabálytár részletes szabályait a Nemzeti Jogszabálytárról szóló 338/2011. (XII. 29.) Kormányrendelet tartalmazza. A közzétételről a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium gondoskodik, az adatbázis szolgáltatója pedig a Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft. A jogszabálytár a <http://www.njt.hu/> címen érhető el.

A kormányrendelet értelmében az önkormányzati rendelet kivételével a Nemzeti Jogszabálytárban egységes szerkezetű szöveggel közzé kell tenni valamennyi, a lekérdezés napján hatályos

jogszabálynak (a) a lekérdezés napján hatályos szövegét, (b) a lekérdezés napját megelőző valamennyi időállapotát a lekérdezés napját megelőző öt évre visszamenőleg és (c) a lekérdezés napját követő három időállapotát. Az önkormányzati rendelet kivételével a Nemzeti Jogszabálytárban közzé kell tenni valamennyi (a) a lekérdezés napján még hatályba nem lépett jogszabálynak az első három időállapotát egységes szerkezetű szöveggel, (b) a lekérdezés napját megelőző öt évben hatályban volt jogszabálynak a hatályvesztést megelőző időállapotát. Az egységes szerkezetű szöveget a jogszabály vagy a jogszabályt megváltoztató jogszabály kihirdetését követő három munkanapon belül kell közzétenni azzal, hogy a változással érintett jogszabálynál a várható módosulásra a kihirdetést követően haladéktalanul utalni kell.

Az önkormányzati rendeletek esetében a Jogszabályban közzé kell tenni valamennyi, 2013. június 30. után kihirdetett, még hatályba nem lépett önkormányzati rendelet kihirdetett szövegét. Egységes szerkezetű szöveggel közzé kell tenni valamennyi 2013. június 30. után kihirdetett és a lekérdezés napján hatályos, önkormányzati rendeletnek a lekérdezés napján hatályos szövegét és a lekérdezés napját megelőző, illetve követő egy-egy időállapotát. A 2013. július 1. napját megelőzően hatályba lépett, 2013. június 30. napját követően megváltoztatott és a lekérdezés napján hatályos önkormányzati rendelet esetében a Nemzeti Jogszabálytárban a rendelet lekérdezés napján hatályos önkormányzati rendelet esetében a Nemzeti Jogszabálytárban a rendelet lekérdezése napján hatályos egységes szerkezetű szövegének közzétételére ír elő kötelezettséget a kormányrendelet.

A hatályos magyar jogszabályok elérhetők Kormányzati Portálról kiindulva is – a fentiekben már említett – *Hatályos Jogszabályok Elektronikus Gyűjteményében* (HJEGY) a <https://kereses.magyarorszag.hu/jogszabalykereso> oldalon. A keresés eredménye a Nemzeti Jogszabálytár oldalára vezet.

Nem jogszabályi kötelezettség alapján, de ingyenesen érhető el a Wolters Kluwer Kft. által szolgáltatott *Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye* adatbázis a <http://net.jogtar.hu/> címen. A

szolgáltatás a lekérdezés napján hatályos magyar jogszabályokat tartalmazza, valamint a jogszabály hatályos időállapotán túl az azt közvetlenül követő időállapotát. *OptiJUS Light* néven ingyenes jogszabálykeresőt működtet az Opten Kft. is, amelyben – az önkormányzati rendeletek kivételével – valamennyi magyar jogszabálynak az adott napon hatályos változata érhető el.

Az elektronikus jogforrások, jogszabálygyűjtemények másik nagy csoportját azok a rendszerek alkotják, amelyek akár online, akár offline (CD, DVD) formában, de csak előfizetés útján és – ebből kifolyólag – lényegében korlátozottan érhetőek el.

Magyarország legrégebbi és legnagyobb jogi információs rendszere a Wolters Kluwer – korábban CompLex Kiadó Kft – által szolgáltatott *Complex DVD Jogtár*. A Jogtárban megtalálható valamennyi hatályos és 1990 után hatályon kívül helyezett jogszabály időgép funkcióval ellátva, vagyis a kihirdetésétől kezdve az összes módosítása szerint teljes, egységes szerkezetű szövegváltozattal. A tartalmilag kapcsolódó jogszabályrészek mellett megjeleníthető az odatartozó bírósági és versenytanácsai határozatok, APEH és számviteli iránymutatások, magyarázatok, valamint legfontosabb törvényeink részletes, a jogszabályváltozásokat mindenkor tükröző, neves gyakorló szakemberek által írt kommentárjai. A Jogtár a dokumentumokat adatbáziscsoportokba, ezeken belül pedig adatbázisokba szervezi. A Complex Jogtár adatbázis-csoport tartalmazza a magyar és az európai jog jogszabályait hatályos (időgépes) vagy kihirdetési (közlöny-) állapot szerint. A Complex Jogtár Plusz válogatva tartalmaz bizonyos országgyűlési dokumentumokat, így pl. az Országgyűlés plenáris ülésein és a bizottsági üléseken elhangzott felszólalásokat, az elfogadott törvényeket és ezek indoklásait 2002-től. A parlamenti dokumentumok teljes körűen az Országgyűlési Könyvtár Magyar Parlamenti Gyűjteményében érhetőek el, ahol a felhasználók a kutatásukhoz szaktájékoztatói segítséget is igénybe vehetnek. Az 1990 utáni országgyűlési dokumentumok a Parlament honlapján (www.parlament.hu) is kereshetők, az 1861 és 1990 közötti parlamenti anyagok (naplók, irományok, mutatók) pedig

teljes körűen elérhetőek az Országgyűlési dokumentumok adatbázisban (www.mpgy.ogyk.hu). A Complex határozatok, törvénykezés adatbázis-csoport bírósági határozatokat, bírósági forrásokat tartalmaz. A Jogtárban elérhetőek ún. szakadatbázisok is, többek között válogatott hatályos jogszabályok és AB-határozatok angol és német nyelvű fordításai (Complex HMJ). Az adatbázist kiegészíti egy *Iratmintatár* is, amelyben szövegszerkesztőbe exportálható szerződés- és nyomtatványminták találhatóak. A szolgáltató online összeköttetést biztosít a központi adatbázissal, amely lehetővé teszi a jogszabályok mindenkor hatályos, naprakész szövegének az elérését.

A Magyar Hivatalos Közlönykiadó gondozásában jelenik meg havonta DVD-formátumban a *Magyar Hivatalos Jogszabálytár*. Az adatbázis a Magyar Közlöny felhasználásával a hiteles jogszabályszövegeket és azok módosításokkal egységes szerkezetbe foglalt szövegváltozatait tartalmazza. A jogszabályszövegeken túl további hasznos adatbázisokat (például iratmintatár, bírósági határozatok) és folyamatosan aktualizált kommentárokat tartalmaz. Lehetőség van a jogszabálygyűjtemény adatbázisának napi frissítésére, továbbá a jogszabályok online elérésére böngészőprogram segítségével.

Az Opten Kft. által működtetett *OptiJUS* jogtár 2011 óta szolgálja több ezer jogalkalmazó napi munkáját online (web-böngészős), mobil és offline (DVD) formában. Az adatbázis modulokból épül fel: az OptiJUS alapszolgáltatás mellé kiegészítő modulok vásárolhatók, amelyek jelentősen bővítik az elérhető tartalmak körét. Az alapszolgáltatás tartalmazza a Magyar Közlönyben megjelent jogszabályokat (az önkormányzati rendeletek kivételével) és az ott megjelent egyéb anyagokat 1988-ig visszamenő időállapotokkal. Megtalálhatóak továbbá – többek között – 44 féle ágazati közlöny anyagai, a Kúriai Döntésekben közzétett bírósági határozatok 1975-ig és az *Ítéltáblai Határozatok* című lapban közzétett ítéltáblai döntések. A kiegészítő modulok egyebek mellett uniós joganyagokat (EU modul), bírósági döntéseket (Döntvénymodul), jogszabályi kommentárokat (Nagykommentár modul) és iratmintákat (Nagy iratmintatár modul) tartalmaznak.

4. A történeti (1945 előtti) jogszabályanyag közzétételi forrásai

A történeti joganyagban való eligazodásra, az egyes jogintézmények kialakulásának és történeti fejlődésének ismeretére nem csak a kutatóknak vagy a jogtörténészeknek lehet szükségük, hanem sok esetben a jogalkotók és a jogalkalmazók számára is elengedhetetlen egy adott kérdéskör történeti jogi vonatkozásainak ismerete.

A jogforrási rendszer történeti alakulásának bemutatása túlmutat a tanulmány adta tartalmi és terjedelmi kereteken, ezért ezen a helyen csak utalok a DTT portálon A jogforrási rendszer múltja címmel megjelent írásra, amely részletesen bemutatja az írott és íratlan jogforrások fajtáit, típusait, azok történeti alakulását, fejlődését. A cikk elérhetősége: <http://dtg.ogyk.hu/hu/gyujtemenyismertetok/jogforrasok/item/408-a-jogforras-rendszer-multja>

A történeti joganyag esetében – csakúgy mint a kurrens joganyagnál – megkülönböztethetjük a folyamatos és a visszatekintő közzétételi forrásokat.

4.1. Folyamatos közzétételi források

4.1.1. Hivatalos lapok

A történeti jogszabályanyag közzétételi forrásainak mai formái hosszú fejlődés során alakultak ki. Az első magyar hivatalos lap, a mai értelemben vett kurrens közzétételi forrás az 1848. június 8. és 1849. július 1. között megjelenő *Közlöny* című lap volt, melynek közvetlen előzménye a Pesti Hírlap „*Hivatalos Rovat*”-a volt. A *Közlönyt* az abszolutizmus idején Az *Ausztriai Birodalmat Illető Közönséges Birodalmi Törvény- és Kormánylap* követte, amely tíz nyelven – többek között magyarul, németül, csehül és olaszul – jelent meg 1849 és 1850 között. 1850-től *Magyarországot Illető Országos Törvény- és Kormánylap* címmel két nyelven (magyarul és németül) jelent meg a kiadvány 1852-ig, majd *Magyarországot Illető Országos Kormánylap* volt a hivatalos lap 1853-tól 1859-ig. Fontos megemlíteni, hogy a kiadvány digitalizált változata magyar nyelven is elérhető az osztrák nem-

zeti könyvtár honlapján az ALEX (Historische Rechts- und Gesetztexte Online) adatbázisban (<http://alex.onb.ac.at/>), amely történeti jogszabályok teljes szövegű elérését teszi lehetővé. A kiadványt követte a sorban a *Sürgöny* című hivatalos lap 1860 és 1867 között, majd a kiegyezés utáni magyar kormányok országos hivatalos lapjaként jelent meg a *Budapesti Közlöny* 1867-től 1944-ig. Ezt követően indult 1945-től a már részletesen tárgyalt Magyar Közlöny.

4.1.2. Országos Törvénytár

Az Országos Törvénytár a magyarországi törvényeket folyamatosan közlő időszakos kiadvány, amely 1868. április 30-án indult a törvények kihirdetéséről szóló 1868. évi III. törvény cikk rendelkezéseinek megfelelően. A Törvénytár szerkesztését kezdetben az Igazságügyi Minisztériumban végezték, majd 1876-tól a Belügyminisztérium adta ki a lapot. A kiadvány 1949-ig jelent meg folyamatosan.

4.2. Visszatekintő közzétételi források

A történeti joganyag vonatkozásában a tételes jogot folyamatosan közlő kiadványok mellett nagy jelentőségűek a nagyobb időszak vagy jogterület anyagát összefoglaló, visszatekintő gyűjtemények.

4.2.1. Corpus Juris (Iuris) Hungarici (CJH, Magyar Törvénytár)

A *Corpus Juris* magyar törvények magánszemélyek által összeállított – tehát nem hivatalos – gyűjteménye. Elkészítésére már a 16. század elején igény mutatkozott, mivel sürgetővé vált, hogy a fél évezred alatt keletkezett törvényekből, a széles körben elterjedt szokásokból egységes joganyag szülessen. Kezdetben magánszemélyek állították össze a jogszabálygyűjteményt, első alkalommal 1584-ben magánkiadásban jelent meg latin nyelven. Jogi értelemben nem volt közhitelesnek tekinthető. Később több hasonló kiadása is volt a műnek, majd 1696-ban megjelent a későbbi törvényekkel bővített változata. Ekkor adták a műnek a Corpus Juris Hungarici nevet. A Corpus Juris millenniumi emlékkiadást

a Franklin Társulat kezdte megjelentetni 1896-tól. Kezdetben *Márkus Dezső* szerkesztette. 1912-ben bekövetkezett halála után előbb *Térffy Gyula* (1912 és 1929 között), később *Degré Miklós* és *Várady-Brenner Alajos* is gondozták a sorozatot, amely így neves közreműködőket vonultatott fel. A Törvénytár 1000-tól 1948-ig tartalmazza a magyarországi törvényeket. A kiadvány 1948-ig élt, a közjogilag meglehetősen zavaros 1905. és 1919. kivételével évenként egy-egy új kötet jelent meg. 1905-ben tárgyszó kötet egészítette ki a könyvsorozatot. A századfordulótól (1901-től) a törvénycikkek indokolásának is helyet szorítottak a kötetekben. 1830-ig bezáróan hasábosan latinul és magyarul közölték a törvénycikkek szövegét.

4.2.2. Corpus Juris Hungarici CD

A CD a millenniumi emlékkiadás elektronikus változata*, mely néhány szerkesztési ponton különbözik a nyomtatott példánytól. Így például a CD-változat törzsanyaga az 1949. évi XIX. törvényig terjed, a szerkesztők közel tízezer oldalnyi indokolást hozzágyűjtöttek a millenniumi sorozat anyagához, valamint a CD változatban létrehoztak egy *Függelék*et. Ide kerültek azok az anyagok, amelyeket régebben felvettek a törvénykönyvbe, de a szerkesztő nem tartotta a Corpus Jurisba valónak, mivel azok a törvénycikkekkel szemben támasztott alaki feltételeket nem elégítik ki. A Függelékbe kerültek azok a törvénycikkek is, amelyek megfelelnek ugyan az alaki kívánalmaknak, de a millenniumi kiadás nem vette fel őket a törvénytárba. Így kerültek a Függelékbe többek között az alábbi források: *Szent István Intelmei*, *Werbőczy Hármaskönyve (Tripartitum)*, a *Ratio Educationis (1777)*, a *Tűrelmi rendelet (1781)*, a *Telekkönyvi rendtartás (1855)*, az *1919. évi néptörvények*. A CD csak a magyar nyelvű szövegváltozatot közli. Ugyanez a helyzet a törvénybe iktatott nemzetközi egyezményekkel is. Csak a hivatalos magyar fordítását közli a CD, az idegen nyelvű eredetijét nem.

A nyomtatott változatban az is szerepel.) A CD tartalmaz egy tárgyszó-adatbázist is, melynek megalkotásánál figyelembe kellett venni a helyesírási és a szókincsbeli eltéréseket is.

4.2.3. Ezer év törvényei

A Complex Kiadó ezer esztendő törvényalkotásának eredményét teszi elérhetővé teljes szöveggel Szent Istvántól, azaz 1000-tól a 2003-ban meghozott törvényekkel bezárólag. Az adatbázis szabadon kereshető a <http://www.1000ev.hu/> címen.

4.2.4. Magyarországi Rendeleték Tára (MRT)

A Magyarországi Rendeleték Tára a királyi és kormány szintű rendeletek hivatalos gyűjteménye volt. 1867 és 1945 között évente egy-egy, esetleg – az adott évben közzétett joganyag mennyiségére tekintettel – két-három befejezett kötetet alkotott. A kiadvány nem kihirdetési helye volt a rendeleteknek, az egyes kötetek utólag kerültek egybeszerkesztésre. A *Rendeleték Tára* válogatva tartalmazza az adott időszakban kiadott (a) királyi (kormányzói) rendeleteket, (b) miniszterelnöki rendeleteket, (c) kormány- (összminisztériumi, összminiszteri) rendeleteket, (d) miniszteri rendeleteket, (e) egyéb, a jogszabályok körébe nem tartozó rendelkezéseket (például átirat, felszólítás, körlevél, hirdetmény, királyi meghívólevél). A Rendeleték Tárában csak a fontosabb és általánosabb érvényű jogszabályokat közölték. A rendeletek visszakereshetőségét jól használható szak- és időrendi-, továbbá tárgymutató és számsoros mutató segíti. Az idők során külön mutatókötetek is készültek a gyűjteményhez. Ilyen összeállítás például *Ladik Gusztávnak* az „Országos Törvénytár” szerkesztőjének 1907-ben kiadott munkája, amely Szakszerű tárgymutató a Magyarországi Rendeleték Tára 1867–1906. évfolyamához címmel látott napvilágot.

* A CD-t 1999-ben jelentette meg a CompLex Kiadó, szerkesztője Pomogyi László, az ELTE ÁJK Egyetemes Állam- és Jogtörténet tanszék docense.

4.2.5. Magyarországi Rendeletek Tára adatbázis

Az Országgyűlési Könyvtár adatbázisa az 1867 és 1945 között megjelentetett kiadvány nyomtatott köteteinek digitalizált változatát tartalmazza. Az adatbázisban kereshetünk a jogszabály szövegének és címének szavai, a kibocsátás éve, a kibocsátó, a jogszabály száma, valamint a jogforrás típusa szerint.

Az adatbázis szabadon elérhető a Digitalizált Törvényhozási Tudástár (DTT) honlapjáról, ahol a kiadvány történetéről is olvashatunk egy hosszabb elemzést (Jogforrások – Rendeletek Tára menüpont):

<http://dt.ogyk.hu/hu/>, <http://www3.arcanum.hu/rendtar/opt/a090217.htm?v=pdf&a=start>

4.2.6. Egyéb visszatekintő gyűjtemények

Az 1000 és 1949 közötti időszak jogalkotási eredményeiből tartalmaz válogatást, illetve szemelvényeket a *Csizmadia Andor* és *Beér János* által szerkesztett *Történelmünk a jogalkotás tükrében. Sarkalatos honi törvényeinkből* című mű, amely a Gondolat Kiadó gondozásában jelent meg 1966-ban. A szerkesztők nemcsak szentesített, illetve kihirdetett törvényszövegeket és egyéb jogszabálysövegeket vettek fel, hanem minden olyan dokumentumot, amely a magyar jogtörténet szempontjából lényeges eleme volt a fejlődésnek. Helyet kaptak többek között a kötetben: az Árpád-kori törvények, az Aranybulla, Rákóczi törvényalkotása (pl. az ónodi országgyűlés törvényei), II. József rendeletei, a dualizmus kori parlament által alkotott törvények, az 1918. és 1919. évi néptörvények és a két világháború közötti parlament által elfogadott törvények.

Bár nem tekinthető hivatalos jogszabálynak, mert formailag sohasem emelkedett törvényerőre, de jelentősége miatt meg kell említeni a hazai nemesi szokásjogot összefoglaló, latin nyelven szerkesztett szokásjogi gyűjteményt, a Hármaskönyvet (Tripartitum), azaz *A dicsőséges Magyar Királyság szokásjogának hármaskönyve (Opus tripartitum juris consuetudinarii inclyti Regni Hungariae)*. A gyűjtemény ösz-

szeállítója *Werbőczy István* jogtudós, királyi ítélőmester, személynök, majd Magyarország nádora volt. A mű három könyvre tagolódik (I. könyv: magánjog, II. könyv: perjog, III. könyv: városi és jobbágyi jog). A gyűjtemény 1514-ben készült el és az 1514-es országgyűlés elfogadta, a király aláírta, de nem vált törvénnyé, mert végül nem hirdették ki a vármegyékben, azaz nem szentesítették. Werbőczy ezután saját költségén Bécsben kiadatta 1517-ben és eljuttatta a vármegyékhez, ahol a bíróságok használni kezdték. A Tripartitum a magyar szokásjog meghatározó gyűjteménye, és egészen 1848-ig használatban volt.

5. Jogszabálymutatók

A tételes jogszabályanyagról történő tájékoztatás és az abban való eligazodás egyik legfontosabb eszköze a jogszabálymutató. Hozzá kell tenni azonban, hogy ez az eszköz alapvetően az elektronikusan el nem érhető, illetve adatbázisba nem szervezett joganyag tekintetében jelent fontos segédeszközt. Itt elsősorban az önálló kiadványként megjelent mutatókra gondolok, hiszen egyébként az egyes hivatalos lapok vagy jogszabálygyűjtemények minden esetben tartalmaznak mutatót (pl. éves, féléves mutató), amely az adott kiadványban közzétett jogszabályok visszakereshetőségét segíti a tárgyszavak betűrendjében vagy a jogszabályok száma szerint. Az 1945 utáni és a történeti jogszabályanyaghoz kapcsolódóan is jelentek meg önálló mutatókötetek, napjainkban azonban már nem jellemző ez a jogi információs forrás. A jogszabálymutatók kapcsolódhatnak egy-egy nagyobb időszak joganyagához, egy konkrét tematikához vagy egy adott jogforrásgyűjteményhez. Ilyen például a Magyar jogszabályok mutatója című kiadvány, amelynek utolsó 10. bővített kiadása 2001-ben látott napvilágot, és az 1945 és 2000 között megjelent joganyagban való tájékozódáshoz nyújt segítséget. 1939 és 1944 között hét kötetben (pótfüzetekkel együtt) jelent meg Ladik Gusztáv szerkesztésében *A magyar törvények és egyéb jogszabályok mutatója* című kiadvány, amely 1943-ig dolgozza fel a jogszabályokat és

azoknak a joganyagoknak a mutatója, amelyek az egyes kötetek lezárásának évében még hatályosak voltak. Az összeállítás alapvetően a két világháború közötti joganyag tekintetében jelent fontos segédletet. Az egyes jogforrásokhoz, illetve gyűjteményekhez kapcsolódóan megjelent önálló kiadványokra szolgálnak például a – már említett – Magyarországi rendeletek tárának évfolyamaihoz kiadott mutatókötetek.

Jegyzetek

1. NAGY Lajos: A magyar jogi információszolgáltatás forrásai és eszközei. Bp. Országgyűlési Könyvtár, 1977. 1. p.
2. A képviselőház könyvtárának katalógusa. 1866-1893. Bp. Pesti ny., 1894. XI. p.
3. JÓNÁS Károly – VEREDY Katalin: Az Országgyűlési Könyv-

- tár története. 1870–1995. Bp. Magyar Országgyűlés, 1995. 124. p.
4. Jogi lexikon. Bp. CompLex, 2009. 660. p.
 5. PETRÉTEI József: Magyarország alkotmányjoga. 1. köt. Alapvetés, alkotmányos intézmények. Pécs, Kodifikátor Alapítvány, 2013. 115-116. p.
 6. A hatályos szabályozás szerint önálló szabályozó szervnek minősül a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság, valamint a Magyar Energetikai és Közműszabályozási Hivatal.
 7. PETRÉTEI József, i. m. 160. p.
 8. POMOGYI László: Magyar alkotmány- és jogtörténeti kézikönyvtár. Bp. Mérték Kiadó, 2008. 436-437. p.
 9. PETRÉTEI József, i. m. 163. p.
 10. <http://abi.atlatszo.hu/index.php?menu=aktualis/ajanlasok&dok=10945>

Beérkezett: 2014. szeptember 12.

A szerzői jog gyakorlati kérdései

A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (SZTNH) gondozásában megjelent
A szerzői jog gyakorlati kérdései című szakkönyv.

A Szerzői Jogi Szakértő Testületnek az a feladata, hogy a szerzői jogi vitás ügyekben felmerülő szakkérdésekben a bíróságoknak vagy más hatóságoknak, továbbá peren kívül a felhasználási jog gyakorlásával kapcsolatos kérdésekben szakvéleményt adjon.

A testület szakvélemény-gyűjteményének most megjelenő hatodik kötete két nagy részből áll: az első részben tanulmányok olvashatók a szerzői jogi szakértés történetéből, a szerzői jogi perek bírói tapasztalatairól, valamint a szakirodalmi művekről, az alkalmazott grafikáról, az építészeti művekről és a szoftvekről, amelyek az elmúlt tizenöt év legjelentősebb állásfoglalásain alapulnak. A kötet második felében a 2010–2013. években született szakvélemények válogatása található.

A mű olyan aktuális kérdésekre ad választ, mint például mikor tekinthető egy átdolgozás jogsértőnek, új felhasználási módnak minősül-e egy film 3D-s feldolgozása, kell-e engedélyt kérni egy épület átalakításához a tervezőtől, sérti-e a szobrász személyhez fűződő jogát művének áthelyezése, szerzői jogi védelem alatt állhat-e egy graffiti, vagy felhasználható-e reklámszlogenként egy ismert dal címe.

(Katalist, 2014. nov. 27. Varjú Zsuzsa tájékoztatása alapján)

Pontosítás

FARKAS Judit Antónia: Könyvművészet és bibliofília a két világháború közötti kiállításokon című, lapunk előző számában megjelent tanulmányának 14., 17., 18.

és 28. számú jegyzeteiben szereplő MNL BML (Magyar Nemzeti Levéltár Békés Megyei Levéltára) rövidítés helyesen: MNL BéML.

A hibáért elnézést kérünk.